

9.) V splošnem gospodarstvu, osobito poljedelstvu, kolikor je gospodinja neizogibno potreba vedeti. To velja tudi o sadjereji in vinstvu.

10.) V poklici ženske in vzgoji otrok. Taka deklinška gospodarska šola bi morala povsena tudi imeti svoje primerno posestvo, oskrbljevano od spretnega oskrbnika. Oskrbnik bi bil tudi učitelj najvažnejših strogo kmetiških predmetov; sicer bi morale biti nastavljene spretnosti učiteljice, to je take, katere bi se morale v ta namen še le izobraziti na enakih zavodih na Nemškem

ali Švicarskem. Prepričani smo popolnoma, da se bode tukaj razviti ideji marsikdo posmejal, to pa čisto nič rde, zaradi tega ostane deklinški gospodarski zavod vende. le „pium desiderium“ vseh onih, kateri proučavajo naše narodne in narodnogospodarske razmere s pravim čutom, pravo oceno. Sicer je tudi ni stvari na svetu, katera, dasi jako pametno izumljena, ne bi našla svojih zasmehovalcev. Kritika je občna last človeštva; samo v tem je razloček, kako se kritikuje.

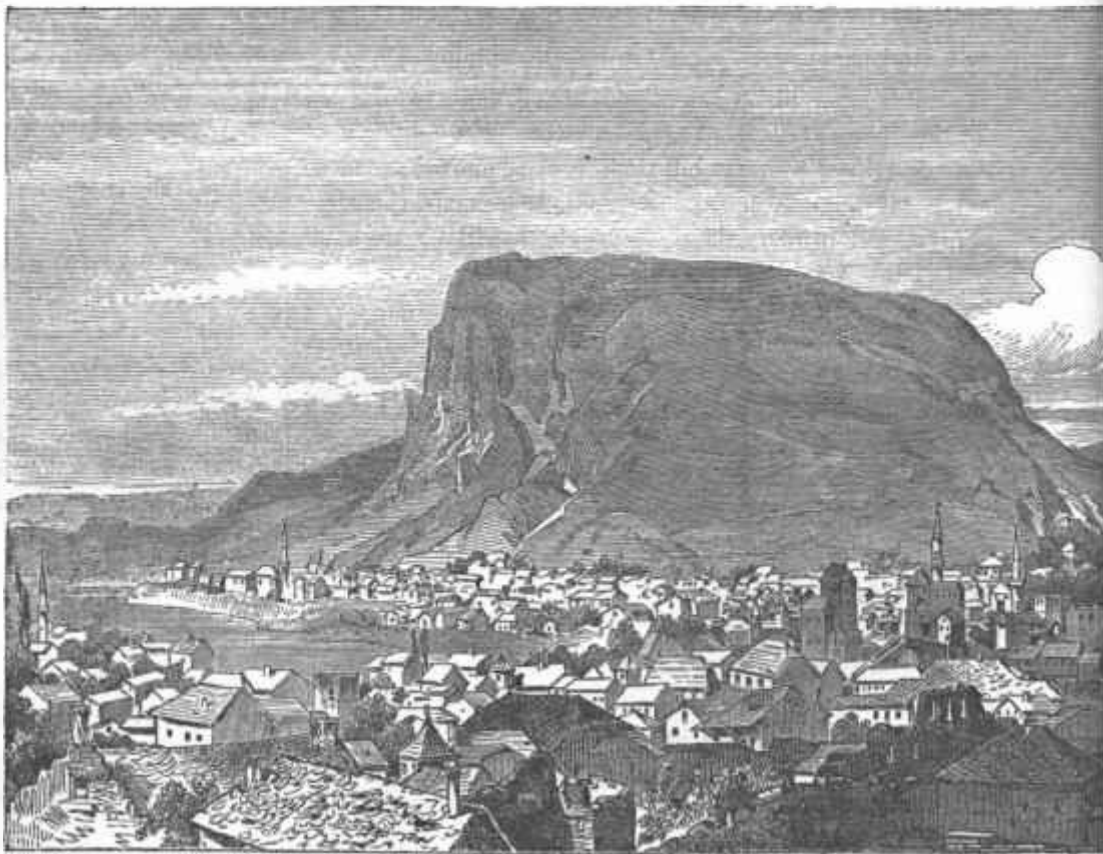
Dolenjci.

Spisal J. Trdina.

II. Občevanje in narodnost.

Na svetu se nahaja malo narodov in plemen brez primese sorodne in tuje krvi. Tudi Dolenjci je imajo v sebi in med seboj več, nego mislijo učenjaki. Mešali so se dosti z drugimi slovenskimi in slovanskimi, nekoliko pa celo s popolnoma inorodnimi priseljenci. Najprej mi je imenovati Gorenjce. Predno so se naredile železnice, hodili so gorenjski krčmarji in trgovci mnogo bolj pogostoma na Dolenjsko, nego danes. Zlasti jeseni je šel po veliki cesti voz za vozom. Tega živega in koristnega občevanja se starejši Dolenjci dobro spominjajo in ga zdaj prav bridko pogrešajo. Na potu se je seznanil mnogoteri krepki gorenjski fant z brdsko Dolenjko, ki sta to znanje potrdila dostikrat s poštenim krščanskim zakonom. Tudi med rokodelci in obrtniki se je dobilo že od nekdanj obilo Gorenjcev. Zabavljivo govore Dolenjci, da so jim prišli konjederci in rezarji vsi z Gorenjskega.

Najvažnejši in boljši del vseh doselcev pa so gotovo duhovniki. Vladike so pošiljali župnike in kapelane res da iz vse svoje vladikovine, ali to je sploh znano, da je bilo med njimi vedno največ Gorenjcev. Duhovniki so bili dolgo, dolgo, več stoletij jedini pravi prijatelji našemu narodu in do najnovejšega časa skoraj jedini zastopniki slovenske inteligencije, naš jedini izobraženi stan. Oni so ustanovili Dolenjcem prve šole na kmetih in budili in širili v njih in zunaj njih veselje za nauk in napredek. Vse, kar je Dolenjec vedel in znal o verskih in znanstvenih rečeh, prejel je od njih; ima jih torej po pravici za svoje prosvetitelje in dobrotnike. To pa se nikakor

ne more trditi o gorenjskih uradnikih, še manje pa o nekdanjih novomeških samostancih, kateri so imeli v svoji oblasti razven glavne šole tudi gimnazij. Ti možje so hlapčevali do leta 1848. tako zvesto nemškemu molohu, da se niso mogli niti rojeni Nemci kosati ž njimi. Trudili so se in pehali na vse pretrge, rabeč tudi najgrja in najpodlejša sredstva, da bi ponemčili dolenjsko mladino in jo izneverili svojemu narodu.

Občenje z Gorenjci je bilo zmerom tako često, obsežno in jako, da mu se pozna marsikateri sled celo v dolenjskem govorjenju. Dostikrat se sliši na pr.: „Dobr' jutr', dobr' vin!“ itd. Poleg prirode dolenjskega narečja moralo bi se reči: „dobru jutru, dobru vinu“. Mislim, da se je izpremenila po istem potu tudi črka l na konci

besed in slov k v ali prav za prav v u (biu, namesto starejše oblike bil, katero so ohranili vshodni Slovenci).

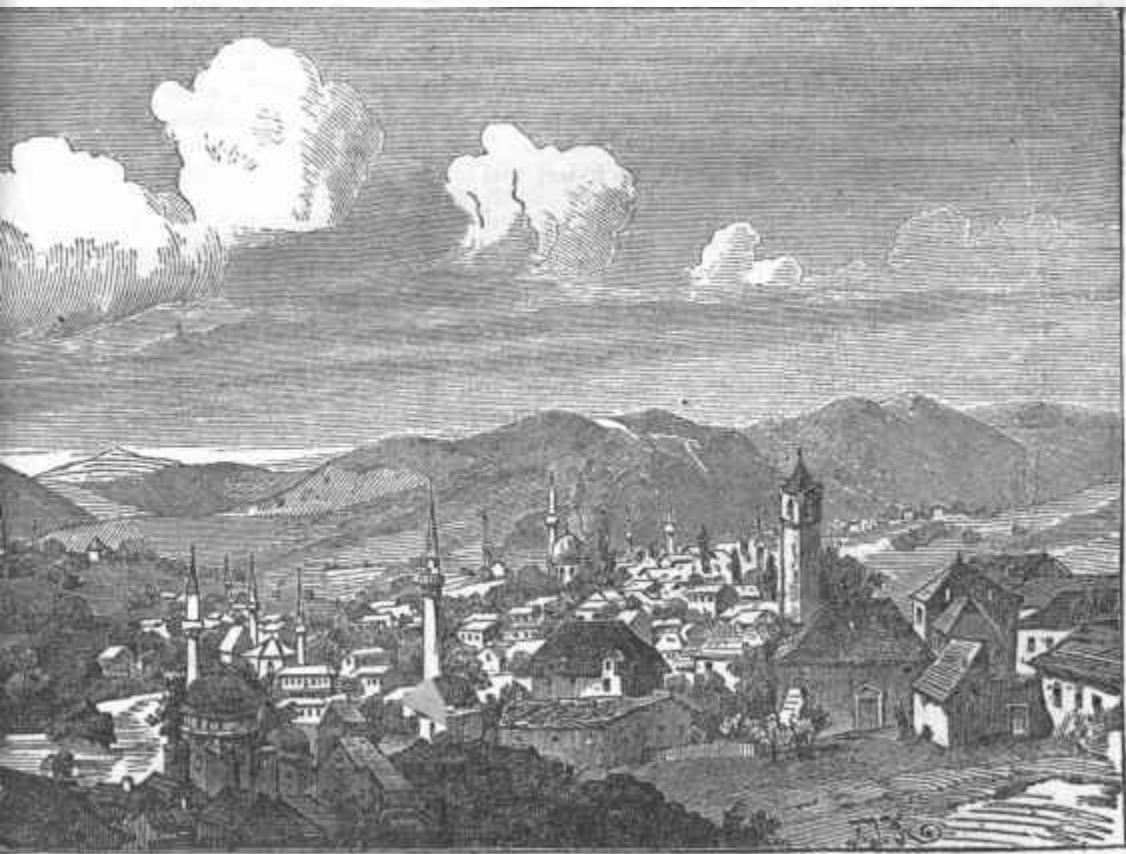
Prav krepek in koristen kvas so neobrtni dolenski krajini okretni, na trgovino in vsak posel in dobiček prekanjeni Ribničani in Lašičani. Mnogo skupaj jih ne živi nikjer ali posamičnih se nahaja precej po mestih in na kmetih. Brež njih ali njih naslednikov ni morda nobena večja občina. S spretnostjo in varčnostjo so si nekateri jako opomogli in obogateli. Tisti, kateri so naseljeni po vaseh, spadajo navadno med najpridnejše in marsikje tudi med najtrdnjše kmete v vsej župi in srenji. Sem ter tja so oživili kako obrtnost ali trgovino, katera je bila domačinom prej neznan. Tako na pr. so mi pravili v Šentjarneji, da so lončarstvo v tamošnjem okraji ustanovili Ribničani. Dolenjci tudi dobro pomnijo, da so jim prinesli

strahovito strmih in nevarnih klancev in gotovo jedna najbolj nerodno in neumno izdelanih cest v vsem avstrijskem cesarstvu. Brez dolenskih trgovcev bi izgubili metliški in čnomeljski sejmi več, nego polovico svoje znamenitosti in brez pobožnih belokranjskih romarjev bi opešali znatno sloveči dolenski božji poti: v Zaplaz in na Žalostno Goro. Skoraj tako, kakor Hrvat, ljubi naš Dolenjec v jedeh česen, še mnogo, mnogo bolj pa luk (čebulo), kateri mu nosijo Belokranjci iz podzemeljske župe in obližja. Še težje, nego Dolenjci brez luka, prebili pa bi Belokranjci brez svojega varuha sv. Feliksa, čegar svetinje jim dele svoje neskončne milosti in blagoslove v novomeški kapiteljski cerkvi. Štajarski Slovenci na Dolenskem niso redki, sosebo veliko jih je med romarji. Ne bodem trdil, da so iznašli oni igranje pojetičnega

kola, ki se vrši o ponočnem času blizu nekaterih romarskih cerkev in se zove „vrtec“. Res pa je, da so vodili to igro in pridigali med njo fantom in dekletom že kakih 50 let samo Štajarci, kakor da Dolenjci do te časti ne bi imeli pravice.

Trdne in blagodejne vezi sklepajo že od najstarejših časov dolenske Slovence s Hrvati. Skupno so prelivali na sto boriščih svojo kri v ljutem boji s krvoločnimi Turki. Skupno so se dvignili za sveto „staro pravdo“ proti peklenški svojati brezdušnih graščakov. Tudi zgodovinskih nesreč se je polastila jednako meča obeh narodov. Hrvaški vodnik kmečke vojske Matija. Gubec je naš slovenski kralj Matijaž, ki dremlje in čaka v hrvaških in slovenskih hribih (razven drugih tudi v Gorjancih) časa in prilike, da se bode prebudil na maščevanje in osvobodil z istim mečem hrvaške in slovenske

brate. Ko so se polegale vojne nevihte, nadomestilo jih je mirno trgovanje in prijazno občevanje obema narodoma na jednako korist. Hrvatje so jeli prodajati našim sprednikom svoje pridelke, zlasti žito in vino, v zameno pa kupovati od Dolenjcev kuretino, sadje in presnino in dobivati ponajveč iz njihovega okraja spretnih in pridnih delavcev in obrtnikov. Glavni središči te trgovine sta bila v novejšo dobo razven Zagreba Karlovec in Sisek. V Sisek je šlo tudi blago iz Bosne in drugih turških pokrajin in se pošiljalo od tod na Novo Mesto v Ljubljano in dalje. Brez števila zatiranih slovenskih tlačanov in vojaških begunov si je iskalo zavetja in nove domovine in našlo oboje v hrvaških gozdih, mestih in gradovih. (Dalje prihodnjič.)

pred sto leti najprvi krumpir ribniški lončarji. Gospodinji, ki je kaj od njih kupila, dali so ga jeden ali več kosov za seme s poukom vrcd, kako ji ga treba saditi in gojiti. Prejšnja leta je romalo mnogo dolenskih žen in deklet, vmes pa tudi nekoliko možakov v Ribnico in dalje na Goro, gledat in poslušat zamakneno Lenčiko. Vsem tem potnikom se je priljubil čedni trg s krasno delanim obližjem in dostikrat sem čul iz njihovih ust resnično besedo, da bi bila dolenska stran imovitejša in srečnejša, nego je, ko bi se delalo in živelo v njej tako pametno, kakor v ribniški dolini.

Dolenjci občujejo in trgujejo prav marljivo tudi z Belo Krajino, dasi jih veže z njo cesta, ki je polna